

Memlekette bir süredir dönen arabesk tartışmaları, “Sayın” Başbakanımızın başlattığı “ucube” polemigi, büyük müzik adamımız Gürer Aykal’ ın narkozdan ayılmakta zorlanınca arabesk dinletilip direk tepki vermesi gibi bir yığın olay, beni tekrar sanatın öznelliği üzerinde düşünmeye itti...

Nedir sanat algısında subjektif olan? Nedir sanat eseri, gerçekten “estetik” ve “sanatsal” olan? Nedir sanat eserini “sanat eseri” yapan, onu ayrı bir seviyeye taşıyan? Ayrım nerede başlar, nerede biter? Gördüğünüz üzere derin konulara dalacağımız için magazinel bir giriş yapayım dedim açıkçası...:)))

Sanat eseri, doğası gereği beceri ürünüdür, tasarlanmıştır. Hegel “sanat aklın ürünüdür” der.. Sanat eseri, belli bir bütünsellik, tamamlanmışlık, sağlam bir “yapı”, belli bir form taşır. Bu yüzden edebiyatta, mimaride, müzikte formlardan ve form analizinden bahsederiz....

Sanat eseri estetik kaygılar, güzellik endişeri taşır, evet. Ancak, sanat yapıtının güzel yapıt (bel artefact) olarak tanımlanması da itiraza yol açar. Çünkü bu şekilde bir tanımlama, tamamen beğeniye dayanır ve güzelliğin evrensel nitelikte olduğunu ilan etmek anlamına gelir. Dolayısı ile çok göreceli bir ölçüt temel tanımlama ilkesi olamaz. Bu arada yapıtın başarılı sayılması için “güzel beğeni” yi doyurması da yeterli değildir. Beğeni yargısı hiçbir zaman saf değildir ve bir nesneden alınan zevk, onun sahip olması gereken biçim hakkındaki yargı ile karışır. O andaki beğeni, evrensel birtakım kabullerin yanında kişinin o ana kadar getirdiği tüm algı, donanım ve birikiminin toplamı ile de ilişkilidir. Bu durumda da estetik zevk, entellektüel zevke karışır. İçinde büyüdüğümüz ve yaşadığımız kültür, eğitim, alışkanlıklar, doğuştan gelen birtakım fiziksel algı farklılıkları ve daha bir sürüsü...Sonuç? Şekillenen bir algılama yeteneği ve algılar bütünü...Tamam, ama gene de bir yığın eser üzerinde bitmek tükenmek bilmeyen bir “sanat eseri midir, değil midir?” tartışması.... Genelin beğenisi, estetik kaygıları ve beklentileri ile, belki “elit”, belki de “azınlık” diye tabir etmemiz gereken kesimin kaygıları ve aralarındaki derin uçurumlar, tahammülsüzlükler..... Doğal sonuç ta sürekli olarak “ötekileştirme”, türler arasında keskin sınıflamalar, diğer türleri reddetmeler... Bu noktada da sanattaki evrensel boyutu nasıl kabulleniyorsak, bir Beethoven 9. Senfoninin evrenselliğini nasıl sorgulamıyorsak , sanat algısının öznel bir boyutu olduğunu da bir o kadar kabullenmemiz gerekir. İşte o yüzden dünyanın en büyük dehası olsak ta, hiçbir müzik türü ve dinleyicisine “yavaşak” deme hakkını kendimizde bulmamamız gerek. Eminim ki, Müslüm Baba’ nın ağzından hiçbir müzik türü ve dinleyicisi için böyle bir kelime

asla çıkılmaz. Őimdi estetik olan ne, estetik olan kim? ‘‘Dünya müziği’’ kavramı varken, insanlar dünyanın diğer ucundan müzisyenlerle biraraya gelip birbirinin kültürünü anlayıp müzik yapmaya çalışırken, nedir bu derece birbirine yabancılaşma?

Peki ya kalıcılık? Yine müzik bağlamında ele alacak olursak, bir yanda yaza doğru piyasaya çıkıp kışın tek bir şarkısını kimsenin hatırlamadığı bir müzik albümü, bir yanda beşyüz yıllık bir beğeni filtresinden geçip gelen bir Barok Sonat... Bir yanda son zamanlarda dönüp duran tüm arabesk tartışmalarına inat, gerçekten ‘‘klasikleşmiş’’ diyebileceğimiz ve yıllardır dillerden düşmeyen birçok arabesk şarkımız...Bir yanda da ‘‘acaba 2 yıl sonra hatırlanabilecek mi?’’ diye sormaktan kendimizi alamadığımız, şu anda bir yığın insanı peşinden koşturan bir rap parçası.. Acaba tüm öznellik/evrensellik tartışmalarının yanında, zaman aslında bu konudaki en iyi değerlendirme kriterlerinden biri mi? Yıllar sonra aynı güzellik ve heybetle ayakta durabilme? Bence evet, kesinlikle evet.

Neyse, konu gerçekten çok boyutlu ve maalesef tek bir doğrusu yok. Bu nedenle, sanırım yapmamız gereken şey, işin hem evrensel hem de öznel boyutu kabul etmek ve ‘‘ötekileşirmeden’’ başkalarının algılarına, anlayışlarına saygı göstermek, biraz hoşgörü...

Sađlıcakla....

Referans: Sanat Yapıtı, Beatrice Lenoir. Yapı Kredi Yayınları, 2003. ISBN: 9750806328  
Sanatın Gerekliđi, Ernest Fischer, Payel Yayınevi, 1995. ISBN: 9753880790